

НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР “ДЖЕРЕЛО”

ОПИС ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

ЛЬВІВ-2003

ЗМІСТ

ПРОГРАМА РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	3
ГОЛОВНІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ	4
ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ У ПРАЦІ З СІМ`ЄЮ ТА ДИТИНОЮ	5
ГОЛОВНІ ПРОГРАМИ:	6
СХЕМА РОБОТИ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ	7
КАТЕГОРІЇ ДІТЕЙ, ЯКИМ НАДАЄ ПОСЛУГИ ПРОГРАМА РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ:.....	8
ОСНОВИ ПРАЦІ З СІМ`ЄЮ У ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	9
ПРОГРАМА „СІМ`Я”	11
ПРОГРАМА “БАТЬКИ ДЛЯ БАТЬКІВ”	13
ПРОГРАМА ПІДТРИМКИ БРАТІВ-СЕСТЕР НЕПОВНОСПРАВНОЇ ДИТИНИ “МІЙ БРАТ - МОЯ СЕСТРА”	14
ПРОГРАМА ПАСТОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ	15
ПРОГРАМА ІНТЕРАКТИВНОГО ВІДЕО ТРЕНІНГУ (ІВТ)	16
ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ В ПРОГРАМІ “РАННЄ ВТРУЧАННЯ”	18
ТЕРАПІЯ ХАРЧУВАННЯ	20
ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПОСЛУГ В ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ	21
ПРОТОКОЛ ЗАПИСУ НА КОНСУЛЬТАЦІЮ В ПРОГРАМІ “РАННЄ ВТРУЧАННЯ”	24
СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	25
СТАТИСТИЧНІ СТАНДАРТИ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	26
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	27
ПРИНЦИПИ КОМАНДНОЇ СПІВПРАЦІ В ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	28
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА КОМАНДИ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	30
ПОЛІТИКА ЩОДО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	31
ПРОЦЕДУРА ПРИЙОМУ НА РОБОТУ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.....	32
ПРАВИЛА ВНУТРІШНЬОГО РОЗПОРЯДКУ.....	34
ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ФІЛОСОФІЯ НРЦ “ДЖЕРЕЛО”.....	36

ПРОГРАМА РАННЄ ВТРУЧАННЯ

Раннє Втручання - це комплексна система послуг сім'ї, в якій народилася дитина з неповносправністю чи ризиком розвитку такої. Ця система послуг скерована на раннє виявлення, терапію та профілактику порушень розвитку дитини та функціонування її сім'ї і забезпечується мультидисциплінарною командою фахівців.

Програма Раннє Втручання є в першу чергу сімейно-центрованою і своєю головною ціллю ставить допомогти сім'ї створити такі умови, в яких дитина могла б повноцінно рости, розвиватися, реалізовувати свій потенціал, долати накладені неповносправністю обмеження та інтегруватись в життя спільноти та суспільства. Програма Раннє Втручання визнає і вшановує сім'ю як первинне і найбільш важливе середовище життя дитини, її батьків, братів та сестер і намагається усіляко підтримувати побудову позитивних стосунків всередині родини та встановлення в ній атмосфери любові та взаємоприйняття. Усю свою діяльність в інтересах дитини програма здійснює лише у тісній співпраці з батьками. Водночас цілий ряд послуг програми є призначений батькам, а також братам і сестрам дитини з особливими потребами.

Програма Раннє Втручання надає свої послуги насамперед дітям перших років життя, оскільки раннє виявлення біологічних та соціальних факторів ризику щодо порушення розвитку дитини дає можливість своєчасно почати інтенсивну реабілітацію у ранньому віці, коли розвиток дитини особливо піддається впливу і є можливість попередити ускладнення неповносправності як на функціонуванні сім'ї, так і на фізичному та психосоціальному розвитку дитини.

Діяльність програми здійснюється мультидисциплінарною командою, в якій спеціалісти тісно співпрацюють між собою, оскільки тільки у такий спосіб сім'ї та дитині може бути надана цілісна, комплексна допомога. Командна діяльність побудована на принципі важливості та взаємодоповнюваності усіх фахівців та наголосі на інтеграцію спеціальностей та різних методик та підходів всередині кожної спеціальності в інтересах сім'ї та дитини. Програма Раннє Втручання визнає також, що потреби дітей з особливими потребами та їх родин не можуть бути забезпечені без розвитку в суспільстві цілої мережі різного характеру спеціалізованих систем послуг, а тому усіляко намагається сприяти розвитку міжсекторальної співпраці та загальносуспільних реформ.

ГОЛОВНІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

- сприяти утвердженню в суспільстві поваги та визнання людської гідності неповносправних осіб, їх інтеграції як повносправних членів суспільства; та впливати на державну реформу у сфері послуг дітям з особливими потребами та їх сім'ям на цих принципах
- утверджувати розвиток сімейно-центрованих програм послуг, визнання першоважливості сім'ї для дитини та необхідність деінституалізації з переходом до послуг спільнотного типу
- сприяти демедикалізації неповносправності, переходу від біомедичної до біопсихосоціальної моделі неповносправності
- сприяти глибинному розумінні реабілітації неповносправних осіб у її соціальному контексті, як комплексу заходів спрямованих на те, щоб допомогти навчитися сім'ї та дитині жити з неповносправністю, повноцінно інтегруватися у суспільство, реалізовувати себе в ньому
- сприяти розвитку послуг командного типу та багаторівневій міжсекторальній співпраці у сфері допомоги дітям з особливими потребами та їх сім'ям
- втілювати нові послуги та методики у даній сфері у тісній внутрішньодержавній та міжнародній співпраці та інтеграції практики, науки та викладання
- сприяти тісній співпраці між державними та недержавними благодійними організаціями та установами з метою забезпечення загальнодоступності послуг для дітей з особливими потребами та декомерціалізації даної сфери послуг
- сприяти приверненню уваги до проблем раннього віку та ранніх стосунків між батьками та дитиною як особливо важливого для подальшого розвитку дитини періоду та особливо чутливого до реабілітаційних втручань - і у такий спосіб сприяти розвитку програм Раннього Втручання як ефективних, профілактично зорієнтованих та економічно заощадливих систем послуг

ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ У ПРАЦІ З СІМ'ЄЮ ТА ДИТИНОЮ

1. Рання, комплексна, багатоосьова діагностика порушень розвитку дитини в контексті сім'ї:

1-а вісь: медичний діагноз

2-а вісь: функціональна діагностика моторного, когнитивного та мовленнєвого розвитку дитини

3-а вісь: соціально-емоційний розвиток дитини в контексті сім'ї

4-а вісь: оцінка функціонування сім'ї

5-а вісь: соціальний діагноз (соціальний стрес, зовнішні ресурси та ін.)

2. Визначення комплексного, індивідуалізованого плану допомоги сім'ї та дитині.

3. Консультування сім'ї:

- представлення діагнозу
- представлення та узгодження плану допомоги
- скерування при потребі у інші спеціалізовані центри

4. Реалізація індивідуальної програми розвитку дитини у тісній співпраці з батьками:

- підтримка та сприяння розвитку дитини в усіх сферах
- створення разом з батьками оптимального середовища в сім'ї для розвитку дитини
- терапія та реабілітація порушень розвитку
- попередження вторинних ускладнень

5. Комплексна психологічна допомога родині.

ГОЛОВНІ ПРОГРАМИ:

■ ДІАГНОСТИЧНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНА ПРОГРАМА

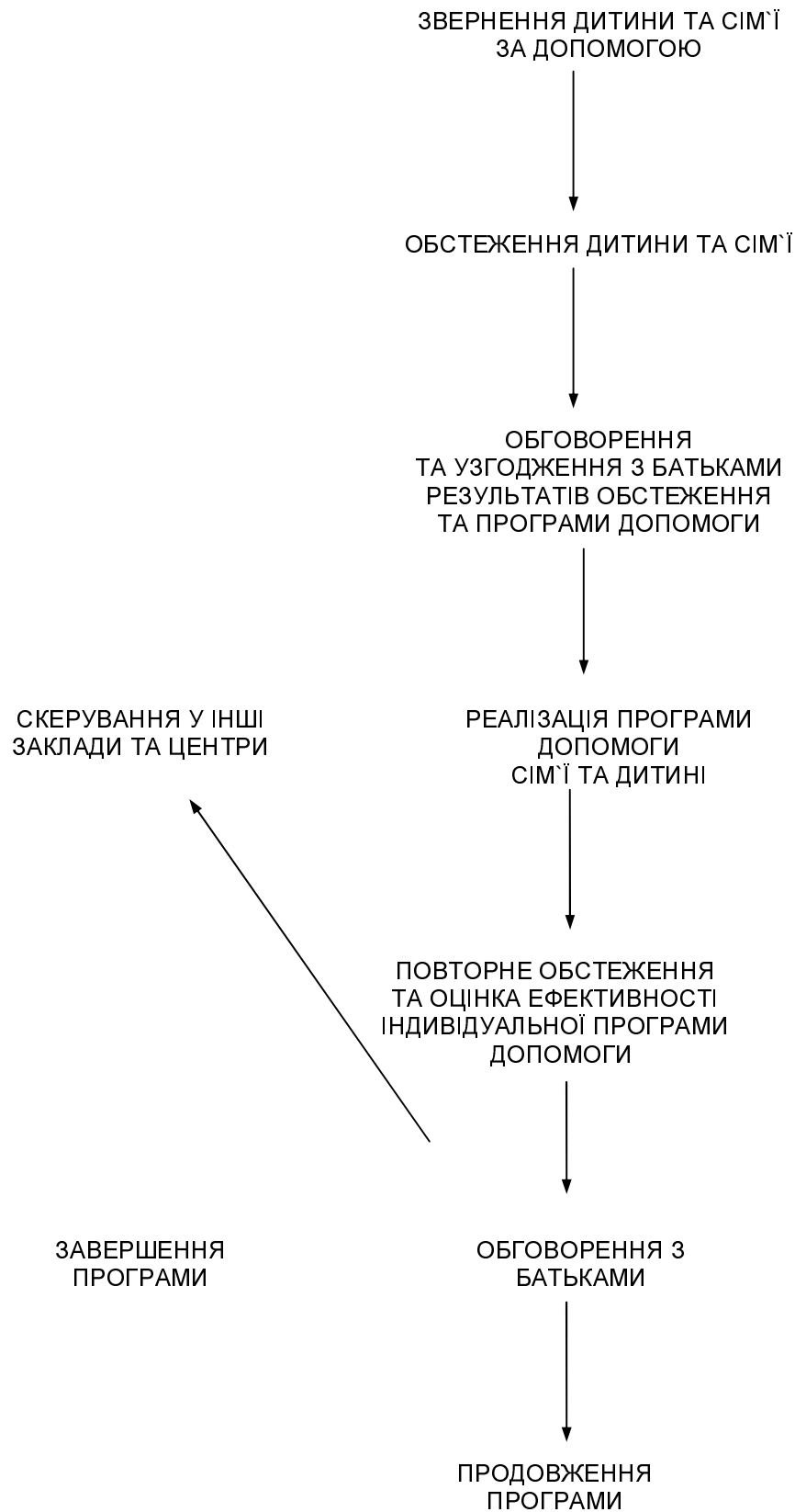
■ ПРОГРАМА “СІМ’Я”

- СУПРОВІД СІМ’І
- ПРОГРАМА “БАТЬКИ ДЛЯ БАТЬКІВ”
- ПРОГРАМА ДЛЯ БРАТІВ ТА СЕСТЕР
- ПРОГРАМА ДЛЯ ДІДУСІВ ТА БАБУСЬ
- ПРОГРАМА ПСИХОТЕРАПІЇ
- ПРОГРАМА ВІДЕОІНТЕРАКТИВНОГО ТРЕНІНГУ СПІЛКУВАННЯ
- ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ
- ПРОГРАМА ДУШПАСТИРСЬКОЇ ОПІКИ
- ІНФОРМАЦІЙНА ПРОГРАМА

■ ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

- ПРОГРАМА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
- ПРОГРАМА ЛОГОПЕДИЧНОЇ ТЕРАПІЇ
- ПРОГРАМА ТЕРАПІЇ ХАРЧУВАННЯ
- ПРОГРАМА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
- ПРОГРАМА ІГРОВОЇ/АРТ-/МУЗИКО-/КАЗКОТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ

СХЕМА РОБОТИ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

КАТЕГОРІЇ ДІТЕЙ, ЯКИМ НАДАЄ ПОСЛУГИ ПРОГРАМА РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ:

1.Вік: від 0 до 6 років

2.Пріоритет: діти Львова та області

3.Нозології:

- діти з групи ризику по порушенню психомоторного розвитку: недоношені, з перинатальною енцефалопатією та ін.

- діти з встановленим захворюванням, яке супроводжується порушенням моторного розвитку: ДЦП, спинномозкова кила та ін.

- діти з встановленим захворюванням, яке супроводжується порушенням інтелектуального розвитку: синдром Дауна, ламкої Х-хромосоми ітд.

- діти з специфічними порушеннями розвитку: мови, уваги, навичок письма, читання та ін.

- діти з порушеннями поведінки, соціального та емоційного розвитку (аутизм та ін.)

- діти з комплексними порушеннями розвитку

ОСНОВИ ПРАЦІ З СІМ'ЄЮ У ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. Програма Раннє Втручання є сімейно-центрованою, а тому об'єктом її турботи, допомоги та підтримки є не окремо взята дитина, але уся сім'я.
2. Програма визнає та вшановує сім'ю як первинне та найбільш важливе середовище розвитку дитини, а тому усю свою працю в ім'я дитини здійснює лише у тісній співпраці з батьками.
3. Програма визнає за батьками роль експертів щодо розвитку своєї дитини і право на основі повної та достовірної інформації приймати рішення щодо визначення необхідного характеру та об'єму послуг.
4. Програма вірить у те, що батьки та фахівці можуть вчитися один від одного та разом сприяти розвитку дитини. Тому першою ціллю програми є налагодження з батьками рівноправного партнерства на основі взаємної довіри та поваги.
5. Для успішної співпраці вкрай важливим є досягнення між батьками та працівниками програми спільного бачення проблем та потреб дитини та узгодження цілей та плану допомоги.
6. Програма Раннє Втручання основана на переконанні, що позитивні стосунки між батьками та дитиною є основою усього процесу розвитку, а тому скеровує свої зусилля на підтримку та зміцнення цих стосунків.
7. Програма також усвідомлює, що позитивна атмосфера в родині не може бути досягнена без встановлення позитивних стосунків між усіма членами родини – чоловіком та дружиною, братами та сестрами - а тому скеровує свої зусилля на підтримку усієї сім'ї як системи.
8. Заняття для розвитку дитини, які фахівці програми рекомендують батькам для виконання вдома, не повинні їх обтяжувати, виснажувати чи перешкоджати їм виконувати свої батьківські функції, які є першоважливими, але бути частиною гри, спілкування та звичного ритму життя сім'ї.
9. Програма вшановує неповторність кожної сім'ї і з повагою приймає кожную родину незалежно від її релігійних, національних, політичних та інших особливостей.
10. Враховуючи особливості кожної сім'ї та дитини, програма працює за принципом індивідуального підходу, забезпечуючи та організовуючи для кожної сім'ї послуги в найбільш відповідний, зручний та прийнятний для неї спосіб.
11. Програма визнає право батьків мати повну і вичерпну інформацію щодо своєї дитини та характеру праці, яка з нею ведеться. Працівники програми повинні інформувати батьків та перебувати з ними в постійному довірливому діалозі.
12. Інформація щодо дитини повинна подаватися батькам тактовно, зрозумілою мовою у підтримуючий сім'ю та дитину спосіб.
13. Працівники програми дотримуються конфіденційності щодо особистої інформації про родину, не розголошують її і не зловживають нею для маніпуляції членами родини.
14. Програма не осуджує і не критикує батьків, а фокусує увагу на їх сильних та позитивних сторонах і націлена на те, щоб допомогти батькам розвинути свою батьківську компетентність та успішно виконувати свою батьківську роль.

15. Програма визнає потребу сім'ї, де є дитина з особливими потребами, у соціальній підтримці, а тому скеровує свої зусилля на розширення мережі підтримки родини та використання наявних соціальних ресурсів.
16. Програма Раннє Втручання визнає також, що потреби дітей з особливими потребами та їх родин не можуть бути забезпечені без розвитку у суспільстві цілої мережі різного характеру спеціалізованих систем послуг, а тому усіяко намагається загальносуспільним реформам у цій сфері.
17. Програма визнає за батьками активну роль у сприянні цим реформам та лобюванні інтересів своїх дітей і усіяко підтримує їх у цьому.
18. Усвідомлюючи важливість руху батьківської взаємопідтримки, програма надає батькам можливість зустрічі з іншими батьками дітей з особливими потребами.
19. Програма активно зацікавлена в отриманні від батьків зворотної інформації щодо їх задоволення якістю послуг, пропозиціями та зауваженнями щодо покращення роботи програми. Думка батьків є вкрай важливою у плануванні розвитку програми.

ПРОГРАМА „СІМ'Я”

Потреба концепції сімейно-центрованого супроводу сім'ї з неповносправною дитиною виникає з поняття сім'ї, як системи, як цілості. Сім'я, як система живе за своїми правилами, властивими їй. Кожний член системи настільки пов'язаний з усіма іншими, що при будь-якій зміні у нього самого відбуваються зміни у всій системі.

Народження неповносправної дитини змінює всю сім'ю. То ж як можна (і чи можна взагалі) допомогти дитині, сприймаючи її відокремлено від контексту сім'ї? Адже власне в сім'ї формується особистість дитини. Усвідомлення себе як дитини, а згодом людини з особливими потребами теж відбувається в сім'ї. А тому тільки від сім'ї залежить, чи неповносправна дитина здобуде право бути єдиною і неповторною, чи залишиться *інвалідом*, потребуючим лише співчуття і жалості.

Мета програми „Сім'я”: підтримка усієї сім'ї як системи у пристосуванні до неповносправності дитини та створення сприятливого середовища для розвитку дитини. Народження неповносправної дитини не повинно зробити сім'ю неповносправною.

Програму „Сім'я” можемо розглядати в чотирьох напрямках, кожний з яких, в свою чергу, не розглядається відокремлено:

1. Заняття з дитиною та батьками за індивідуальною програмою

Після скрінінгового обстеження сім'ї та дитини лікарем та проходження діагностичного періоду команда спільно визначає індивідуальний план роботи для сім'ї та дитини. Згідно з ним дитина займається з:

- реабілітологом
- логопедом
- заняттєвим терапевтом
- музичним педагогом

При цьому батьки залучаються до занять і здобувають навички, які можуть використовувати для занять з дитиною в домашніх умовах.

2. Робота з сім'єю

Психолого-педагогічна підтримка сім'ї через заняття з

- психологом
- соціальним педагогом
- патронаж медичної сестри в домашніх умовах
- індивідуальну психотерапію (системний сімейний напрямок)

3. Залучення братів і сестер

Дуже часто в сім'ях, де є неповносправна дитина, інші брати і сестри є у складній ситуації. Вони мають замало уваги від батьків, надто швидко мусять ставати дорослими; оточення ідентифікує їх з поняттям неповносправності, і через те вони мають відповідний статус в школі, в дитячому садку, що само по собі є вже емоційним навантаженням.

Програма „Сім'я” передбачає роботу групи для братів і сестер неповносправної дитини. Її метою є допомога дітям зрозуміти особливості розвитку їх неповносправних братів і сестер, навчитися вирішувати свої емоційні проблеми та сприяти формуванню позитивного соціального ставлення до людей з особливими потребами. Заняття в групі проводяться в ігровій формі, доступній для дитячого сприймання. Групу ведуть психологи та соціальний педагог.

При потребі старші брати і сестри можуть звернутися на індивідуальну психологічну консультацію.

4. Соціальне оточення сім'ї

Кожна сім'я має своє ближнє і дальнє соціальне оточення. Дуже часто з народженням неповносправної дитини сім'я стає ізольованою, закритою для світу.

Як сказати найближчим, що дитина є неповносправною, як повідомити про це

знайомих? Як не боятися поглядів сусідки? Як піти з візком в магазин?.. Таких питань постає безліч. Де знайти на них відповідь? Дуже потужним ресурсом у вирішенні їх є група „Батьки для батьків”. В колі людей з подібними турботами легше говорити про свої; навіть сам факт зустрічі з тими, хто зумів вже дати собі раду, може відкрити нові перспективи.

Кожний з чотирьох напрямків, описаних вище, не може розглядатися окремо; всі вони є взаємопов'язані і сприймаються в рамках сімейно-центрованого підходу.

Програма „Сім'я” передбачає командну роботу. Всі питання вирішуються обговоренням; основою в роботі з сім'ями є свідоме ставлення до своїх обов'язків кожного члена команди та послідовне дотримання етичних засад згідно з „Основами роботи з сім'єю в програмі Раннє Втручання”.

ПРОГРАМА “БАТЬКИ ДЛЯ БАТЬКІВ”

Основною метою програми “Батьки для батьків” – є створення відповідної атмосфери для відкритого спілкування батьків дітей з особливими потребами. Спілкуючись між собою, батьки відчувають особливу підтримку один одного; відчуття солідарності допомагає їм менш болісно переживати ті почуття, які виникають у батьків, коли в них народжується неповносправна дитина.

В групах ділення (взаємопідтримки) батьки мають змогу звільнитись від душевного тягаря, від негативних емоцій, які не дають їм можливості почуватися вільно, природно, заважають бути собою і тим самим впливають на атмосферу у сім’ї, а отже на дитину.

За допомогою програми батьки зможуть подружитися між собою і ця дружба допоможе їм позбавитись самотності, зневіри, ненависті. А сім’ї будуть більш цікавіше та веселіше проводити дозвілля.

Спілкування в програмі “Батьки для батьків” дає можливість батькам обмінюватись власним досвідом та поширювати інформацію, що стосується дитини та її сім’ї.

Програма допомагає всім членам сім’ї відчути себе повноцінними членами суспільства, а відчуття потрібності іншим дає сили та впевненості в собі, що є важливим для розвитку дитини.

Гуртуючись разом, батьки зможуть обговорювати та вирішувати різні питання для люб’явання інтересів дитини.

Форми роботи програми “Батьки для батьків”:

1. Групи ділення /взаємопідтримки/, які проводяться два рази в тиждень, дають батькам можливість поділитись тим, що тяготить їхні душі, допомагають відчути взаємопідтримку інших батьків та зрозуміти, що вони не одні.
2. Індивідуальна підтримка – форма роботи, в якій сім’ї, де виховується неповносправна дитина допомагають іншим сім’ям, подібним їм, користуючись власним досвідом. І ця підтримка може бути як психологічна, моральна так і фізична.
3. Організація різних свят, заходів, прогулянок і т.д. допоможе більше згуртуватись всій сім’ї та сім’ям між собою, допоможе кожному члену родини відчути себе потрібним, та відчути свою потрібність іншим.
4. Семінари “Батьки для батьків” проходять в чудовому гірському містечку Славську на протязі трьох днів, де батьки мають змогу, під час відкритого спілкування, краще зрозуміти один одного, зрозуміти що вони разом можуть багато зробити для своїх дітей та сімей. І в них народжується бажання міняти цей світ – на світ довіри, любові, добра.
5. Літні табори – дають змогу всій сім’ї, де виховується неповносправна дитина побувати разом 5-6 днів десь чи то в Карпатах, чи на березі річки або озера, чи просто за містом в гарній місцині. За програмою волонтери допомагають батькам з дітьми, і тому батьки можуть поспілкуватись з іншими батьками, почути багато корисної інформації, поділитись власним досвідом чи просто відпочити. Важливим етапом є ігри, конкурси, вечори художньої самодіяльності, карнавали в ході яких створюється атмосфера радості, довіри, відвертості, яка допомагає учасникам відчути особливість та важливість кожного життя.
6. Розповсюдження літератури дає можливість батькам отримати більш повну інформацію щодо виховання дітей, розуміння їх потреб і можливостей та просто для життя.

ПРОГРАМА ПІДТРИМКИ БРАТІВ-СЕСТЕР НЕПОВНОСПРАВНОЇ ДИТИНИ “МІЙ БРАТ - МОЯ СЕСТРА”

Проблематика інших дітей в сім'ях, де є неповносправна дитина вкрай важлива, проте довгий час залишалась поза психолого-педагогічною увагою. Здорові брати, сестри можуть мати багато емоційних проблем і потребувати допомоги у їх вирішенні. Часто це діти які, з часу народження неповносправного брата чи сестри, залишаються сам-на-сам зі своїми проблемами, які стають самотніми і непомітними, тамуючи злість та образу до батьків, брата чи сестри; які переживають страх за власне здоров'я, нічого не знаючи про неповносправність братів-сестер; в яких, з народженням неповносправної дитини в сім'ї, закінчується дитинство, а з'являються лише обов'язки.

Проте, народження дитини з особливими потребами може мати великий позитивний вплив на розвиток особистості її братів та сестер. Насамперед це залежить від батьківської позиції та психолого-педагогічної підтримки.

Програма підтримки для братів-сестер - це система надання послуг батькам та здоровим братам-сестрам дитини з особливими потребами. Вона передбачає :

1. Виявлення актуальності проблеми в процесі соціально-педагогічного супроводу сім'ї;
2. Групові зустрічі братів-сестер;
3. Індивідуальні консультації психолога зі здоровими братами-сестрами;
4. Індивідуальні консультації психолога з батьками щодо взаємостосунків між дітьми ;
5. Групові зустрічі з батьками для виявлення і подолання проблем взаємостосунків між здоровою та неповносправною дитиною;
6. Видавництво методичних рекомендацій для батьків щодо подолання проблем взаємостосунків між здоровою та неповносправною дитиною;

Мета групових зустрічей зі здоровими братами-сестрами :

- 1) Допомогти дітям зрозуміти особливості розвитку їх братів-сестер;
- 2) розуміти особливі потреби, з якими стикаються неповносправні брати-сестри.
- 3) навчитися визначати і обговорювати сильні сторони неповносправних братів-сестер.
- 4) обговорювати і пропрацьовувати емоційні реакції на стресові події, пов'язані з неповносправністю братів-сестер.
- 5) Розвиваючи творчі здібності, сприяти кращому пристосуванню братів-сестер в соціумі.
- 6) Підкріплюючи просоціальні, емпатійні якості у братів-сестер, сприяти формуванню позитивного соціального ставлення до неповносправних людей.

Групові зустрічі проводяться раз на тиждень, тривалістю до 1,5 год. за участю двох психологів. Максимальна кількість дітей в групі - 15 осіб, віком 4-6 (дошкільна група) і 7-10 років. Такі заняття відбуваються на основі адаптованої програми підтримки братів-сестер дитини з особливими потребами американських психологів D.Lobato і D.Meyer та тренінгів креативності (Andrzej Goralski).

Тривалість одного марафону групових зустрічей - 10 тижнів.

ПРОГРАМА ПАСТОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Цілі :

1. Сприяти духовному зросту батьків, утвердженню християнського погляду на цінність життя неповносправної дитини.
2. Сприяти духовному розвитку дітей, їх катехизації, приготуванні до Першого Причастя.
3. Сприяти інтеграції сімей з неповносправною дитиною в життя Церкви.
4. Сприяти об'єднанню родин між собою, творенню між ними християнської спільноти.

Форми роботи :

1. День духовної обнови сім'ї : молебн, духовні пісні, духовні бесіди, благословення дітей і батьків, частування, привітання уродинників (1 раз на місяць).
2. Приготування дітей до Першого Причастя, катехизація.
3. Індивідуальний супровід батьків.
4. Особливі події (поїздки по відпустових місцях, прощі та ін.).
5. Інформування та залучення сімей до подій Церкви, що стосуються неповносправних дітей. Співпраця з Центром духовної підтримки осіб з особливими потребами.
6. Співпраця з релігійною організацією " Віра і Світло ".
7. Особливі події для батьків (реколекції для подружніх пар, духовні вечори та ін.).

Принцип роботи :

- добровільна участь
- екуменізм ;
- ненав'язливість ;
- толерантність до поглядів і переконань.

ПРОГРАМА ІНТЕРАКТИВНОГО ВІДЕО ТРЕНІНГУ (ІВТ)

ІВТ складається з Домашнього Відео Тренінгу (ДВТ) і Інтерактивного Відео Керівництва (ІВК). ІВТ-метод покращення сімейних стосунків, а ІВК- метод роботи з відносинами між працівниками служб опіки і клієнтами. Суть методу полягає в аналізі характеру спілкування, виділенні та підтримці позитивних елементів комунікації. Наголос робиться на сильних сторонах і можливостях людей. Методика ІВТ виходить з усвідомлення того, що позитивні стосунки з батьками та іншими важливими в житті дитини людьми є життєво важливим для її розвитку. ІВТ базується на принципах позитивного спілкування і на детальному аналізі елементів та моделей взаємовідносин в сім'ї.

Цей аналіз спілкування дає можливість з іншої точки зору подивитися на проблемні ситуації в житті сім'ї та можливості і шляхи їх змін. Основне припущення методу полягає у тому, що батьки і діти хочуть добре жити один з одним, навіть, коли їхні відносини серйозно порушені. Це бажання ніколи не зникне. Було доведено, що навіть у дуже важких виховних ситуаціях діти прагнуть позитивного контакту з батьками. Досвід підтвердив, що, якщо батьки і діти здатні позитивно взаємодіяти, вони ніколи не оберуть протилежного шляху.

Проблеми у вихованні полягають в нестачі необхідної інформації, яка б могла допомогти батькам підтримувати нормальні стосунки всередині сім'ї. Нестача позитивного контакту між батьками і дітьми зумовлює проблемну поведінку. Ще однією причиною проблемної поведінки є відсутність позитивного прикладу.

Тренер з самого початку концентрує увагу на побудові позитивного контакту і зміцненні стосунків між членами родини, а також допомагає розвивати їх контакти з суспільством.

Тренер записує на відео ситуації, які трапляються щоденно (ігри, прийом їжі, шкільна робота і т.д.). Аналізуючи записані ситуації, він наголошує на тих моментах, де спілкування було успішним. Ці ситуації демонструються сім'ї на наступній зустрічі і обговорюються з батьками. Таким чином батьки можуть бачити, що, навіть у дуже складних ситуаціях вони є успішними. Отже, вони дізнаються, що елементи спілкування створюють ефективний контакт та обирають кращий варіант спілкування з дітьми. Основним завданням є досягнення цілі через маленькі конкретні кроки, а не негайна зміна усієї ситуації. Батьки і тренери мають підтвердження дієвості методу переглядаючи перші і останні відеозаписи. Паралельно з цим росте їх впевненість у власних здібностях і можливостях.

Вважається що ІВТ є короткотривалою ефективною терапією. Він потребує від 1 до 6 місяців часу. В середньому тренер відвідує сім'ю 1 раз на тиждень по 60-90 хв. Проте, при необхідності, він може приходити частіше. Цей вид допомоги є економічно вигіднішим ніж традиційний, особливо у закладах опіки над дітьми. ІВТ може бути використаний як метод попередження негативної поведінки.

ІВТ може допомогти

- сім'ям, де є діти з проблемами у поведінці;
- сім'ям, де є діти з психічними розладами;
- сім'ям, де є діти з проблемами у розвитку і особливими потребами;
- сім'ям з усиновленими дітьми;
- проблемним сім'ям;
- сім'ям, де є жорстоке ставлення або інші види скривдження дитини.

Використання ІВТ не потребує спеціальних умов або обмежень для використання. Він може бути використаний будь-де і є дієвим для зміцнення елементів позитивної комунікації. Цей метод є високоефективним у таких галузях:

- взаємодії між вчителями та студентами;
- при аналізі і вдосконаленні спілкування між робітниками і клієнтами різних галузей;
- в деяких відділеннях лікарень (ефективним є у відділеннях для недоношених дітей і пацієнтів, які знаходяться на тривалому лікуванні).

Метод ІВТ використовується у Чехії вже 8 років і 5 років у Польщі, завдяки проекту наданим Міністерством Закордонних справ Голландії (програма МАТРА) . Доказом ефективності методу ІВТ є проект його 5-річного використання у Польщі. Зростає кількість людей і міст для яких результати методу стали важливими. Люди які використовували ІВТ стверджують, що він розвиває здібності для створення турботливого, відповідального та безпечного середовища для тих, хто від цього залежить. ІВТ допомагає клієнтам покращувати самосприйняття та самоповагу і розвивати оптимальний шлях спілкування та самовираження.

Професіонали соціальної сфери, які використовували ІВТ як інтенсивний тренінг, змінили свій підхід від авторитарного до клієнт-центрованого, який підтримує особистісний ріст клієнта та надихає його.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ В ПРОГРАМІ “РАННЄ ВТРУЧАННЯ”

Мета: Сприяти формуванню правильних рухових стереотипів на ранніх етапах розвитку дитини

Цілі:

- пригнічення впливу патологічних процесів та нормалізація м'язового тону;
- стимуляція розвитку реакцій випростовування та рівноваги;
- формування основних рухових функцій відповідно до еволюційного розвитку дитини;
- сприяння формуванню навичок самообслуговування;
- попередження виникнення вторинних явищ – контрактур, деформацій та ін.;
- сприяння створенню відповідних умов для розвитку дитини в домашньому середовищі;
- навчання та консультування батьків або інших осіб, які доглядають за дитиною.

Основні методичні принципи:

- прагнення до формування правильних рухових стереотипів;
- основною формою навчання та опанування моторних функцій та навичок самообслуговування є ігрова діяльність;
- індивідуальний підхід до складання реабілітаційної програми;
- темп рухів та ступінь контролю за їх виконанням повинні сприяти максимальній активності дитини;
- багаторазове повторювання та використання в щоденному житті моторних функцій, опанованих дитиною;
- обов'язковою вимогою є тісна співпраця з батьками;

Зміст діяльності та основні напрямки фізичної реабілітації

Зміст діяльності:

- проведення фізичного обстеження з метою визначення фізичного діагнозу;
- планування програми реабілітаційного втручання;
- виконання програми;
- аналіз результатів реабілітаційного втручання.

Перше обстеження фахівцями фізичної реабілітації проводиться в загально визначені консультативні дні за попереднім записом.

Фахівець обстежує й дає своє заключення стосовно всіх дітей віком від 0 до 6 років, що поступають на програму «Раннє втручання».

Фізичне обстеження проводиться після обстеження та встановлення лікарем медичного діагнозу. В ході обстеження реабілітолог виявляє в дитини споріднені проблеми та, в разі необхідності, скеровує її до інших спеціалістів підрозділу фізичної реабілітації для продовження поглибленого обстеження та подальшого терапевтичного втручання.

Напрямки діяльності:

- розвиток основних моторних функцій;
- розвиток дрібної моторики, годування та формування інших навичок самообслуговування;
- підбір та забезпечення допоміжними засобами та пристосуваннями для прийняття дитиною правильних положень та сприяння розвитку функціональних умінь;
- виготовлення ортопедичних фіксуючих засобів із метою зменшення впливу патологічного тону м'язів уражених кінцівок на моторний розвиток дитини.

Залучення спеціалістів:

- фахівець фізичної реабілітації;
- заняттєвий терапевт;
- спеціаліст із підбору сидження та візків;
- спеціаліст з ортезування.

Способи реалізації програми фізичної реабілітації

Способи реалізації реабілітаційної програми залежать від індивідуальних можливостей та потреб дитини.

Основна форма проведення занять – індивідуальна. Заняття передбачає роботу реабілітолога в безпосередньому контакті з дитиною та практичне навчання батьків. Частота занять залежить від цілей, які ставитиме фахівець перед дитиною та батьками.

Планується проведення групових занять матері й дитини. Кількість – до 5 дітей і 5 батьків. Частота проведення – 1 раз на тиждень. Діти формуються в групи відповідно за віком та рівнем психомоторного розвитку.

Заняття з фізичної реабілітації проводяться в спеціально обладнаних реабілітаційних залах.

Важливою формою навчання, закріплення та вдосконалення опанованих функцій є самостійна робота батьків удома. З метою пристосування домашнього середовища до потреб дитини консультаційні заняття можуть проводитися в домашніх умовах.

Заняттєвий терапевт обстежує та проводить заняття з дітьми в спеціально обладнаному кабінеті заняттєвої терапії.

Підбір сидження та виготовлення допоміжних пристосувань відбувається у відповідних спеціалізованих майстернях центру.

ТЕРАПІЯ ХАРЧУВАННЯ

МЕТА: досягти у дітей з проблемами розвитку максимально наближених до нормального навичок годування.

ПРИНЦИПИ:

- Пригнічування патологічної рефлексорної діяльності, що перешкоджає розвитку навичок прийому їжі.
- Сприяти розвитку нормальної рефлексорної активності при опануванні відповідних навичок самообслуговування.

МЕТОДИ:

- Контроль рота \підтримка нижньої щелепи\ під час годування і напування: особа, що годує дитину певним способом тримає підборіддя дитини, пригнічуючи таким чином неправильні рухи рота, як висолоплювання язика, а також сприяючи нормальним рухам.
- Способи впливу на оральну рефлексорність, і/або чутливість. Застосовуючи контроль і певну порцію тактильних стимулів і викликаючи правильні реакції моторики, терапевт намагається нормалізувати оральну рефлексорність і чутливість.
- Способи нормалізування тону у роті і навколо нього: постукування по щоках, по язика, стрясання щік і язика.
- Ці методики застосовуються після повної нормалізації тону і його пози.

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПОСЛУГ В ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. Програма Раннє Втручання надає послуги сім'ям з дітьми віком від 0 до 6 років, що мають порушення фізичного, розумового чи соціального розвитку. Пріоритет надається дітям Львова та області.
2. Як виняток працівники програми можуть надавати послуги дітям старшого віку за умов наявності вільного часу та узгодження з координатором програми.
3. Прийом дітей на програму відбувається по запису за зверненням батьків, які можуть звернутися як самостійно, так і по скеруванню з медичних та інших установ (відділення патології недоношених дітей, дитячі неврологічні відділення, пологові будинки та ін.).
4. Одним з напрямків діяльності програми є постійне налагодження та підтримка партнерства з колегами, що працюють у даній сфері, з метою забезпечення раннього інформування та скерування батьків з дитиною на програму.
5. Запис на перший прийом здійснюється реєстратором по телефону чи при відвідуванні батьками центру (див. протокол запису на консультацію).
6. Для проведення першого прийому відведено окремий день тижня, коли усі працівники є присутні і після прийому є можливе командне обговорення сімей, що звернулись на програму, та спільне визначення плану праці з даною сім'єю та дитиною.
7. Першим знайомиться з сім'єю лікар. У його функції входить скрінінгове обстеження сім'ї та дитини з метою виявлення проблемних сфер та потреб сім'ї та дитини.
8. Лікар заводить на кожну дитину індивідуальну картку та заповнює листок першого обстеження.
9. Лікар також приймає рішення щодо необхідності скерування сім'ї в інший центр чи медичний заклад та визначає попередній план обстеження та план заходів допомоги.
10. У залежності від стану дитини, тривалості консультації, потреб дитини та сім'ї, за рішенням лікаря в перший день сім'я може піти на обстеження та консультацію до інших фахівців (реабілітолог, психолог, педагог та ін.) або ж перший візит може обмежитись лише лікарською консультацією.

11. Під кінець консультаційного дня у встановлений час на командних зборах відбувається обговорення сімей, що прийшли на першу консультацію та командою визначається план обстеження та заходів допомоги.
12. При потребі для сім'ї встановлюється діагностичний період тривалістю від одного до трьох тижнів, в кінці якого усі члени команди обговорюють між собою дані обстеження і спільно визначають індивідуальний план праці для сім'ї та дитини.
13. Усі дані обстеження заносяться кожним фахівцем у індивідуальну картку дитини. Картка зберігається в реєстратурі, її дані носять строго конфіденційний характер і є доступні лише для працівників команди.
14. Дані обстеження та план праці представляється та узгоджується з батьками під час спеціально призначеної зустрічі, на яку обов'язково запрошується і мати, і батько дитини (при потребі і інші активно залучені в житті дитини близькі люди). Дану зустріч проводить лікар разом з кимось із фахівців за рішенням команди.
15. По прийнятті дитини на програму та узгодження з батьками плану праці між сім'єю та центром укладається угода (див. бланк угоди) терміном від трьох до шести місяців. Угодою визначаються зобов'язання обох сторін, характер та частоту отримуваних послуг, встановлюються дати повторних зустрічей з сім'єю для обговорення результатів праці.
16. Одна копія угоди видається батькам, інша – зберігається в індивідуальній картці дитини.
17. По визначенню плану праці працівники програми працюють з сім'єю та дитиною згідно визначеного плану. Більшість послуг надається сім'ї в центрі. При потребі за рішенням команди та згоди батьків працівники можуть надавати обмежену кількість послуг вдома.
18. Такий характер послуг може бути обумовлений необхідністю оцінки та консультації щодо функціонування дитини в домашньому середовищі або у виняткових випадках неспроможністю батьків відвідувати центр.
19. Праця з сім'єю та дитиною обговорюється щотижня на командних зборах і періодично з батьками згідно визначених термінів.
20. Усі заняття та консультації записуються працівниками в індивідуальній картці в бланку отримуваних послуг, а записи щодо характеру послуг, прогресу та інші здійснюється там же кожним спеціалістом на індивідуальному бланку фахівця.
21. Порядок та графік надання послуг координується координатором послуг програми – особою, яка призначається керівником програми з-поміж членів команди.

22. Координатор послуг програми несе відповідальність за реалізацію індивідуальної програми кожної сім'ї та дитини, слідкує за якістю послуг, їх скоординованістю, організовує командні обговорення по дітях, слідкує за веденням документації та дотриманням процедури надання послуг.
23. По завершенню терміну угоди проводиться аналіз розвитку дитини та ефективності допомоги програми і разом з батьками приймається рішення щодо завершення участі сім'ї у програмі, скерування в інші заклади та центри, чи продовження співпраці у формі нової угоди з визначення нових пріоритетів та завдань праці.
24. Процес завершення перебування дитини на програмі повинен передбачати пошук інших закладів та центрів, які б прийняли дитину та сприяли її подальшій реабілітації та соціальній інтеграції такі як дитячий садок, школа, спеціалізовані центри реабілітації для дітей старшого віку.
25. В цілому програма Раннє Втручання передбачає короткотривалу кризисну інтервенцію з метою допомоги сім'ї у адаптації до неповносправності, інтенсивній ранній реабілітації та допомозі батькам у створенні сприятливого середовища для розвитку дитини. Тому довготривале перебування дитини на програмі можливе лише як виняток у випадку відсутності інших місць, куди б можна було скерувати сім'ю, чи особливих потреб дитини щодо реабілітації.
26. При завершенні перебування дитини на програмі батьків просять дати зворотню інформацію про якість отримуваних послуг, свої побажання щодо покращення праці програми.
27. Передчасне завершення перебування дитини на програмі можливе за умови зникнення необхідності в запланованих послугах, за бажанням батьків з огляду на різні обставини, рішенням команди у випадку необхідності термінового скерування дитини в інші заклади чи центри, чи грубого недотримання батьками своїх зобов'язань згідно угоди.
28. Координатор послуг програми повинен перебувати в постійному спілкуванні з батьками, щоб знати наскільки вони задоволені якістю послуг, їх побажання та пропозиції і представляти їх відповідно на зборах команди, щоб думка батьків була постійно врахованою при плануванні діяльності та розвитку програми.
29. Дана процедура повинна регулярно розглядатися на зборах команди і при потребі в неї повинні вноситись поправки та доповнення, щоб зробити її максимально ефективною.

ПРОТОКОЛ ЗАПИСУ НА КОНСУЛЬТАЦІЮ В ПРОГРАМІ “РАННЄ ВТРУЧАННЯ”

1. Запис на консультацію здійснюється реєстратором по телефону або при відвідуванні сім'єю центру.
2. Процедура запису є дуже відповідальним процесом, оскільки для багатьох батьків це є мить першого контакту з центром і від характеру цього першого знайомства в значній мірі залежатиме подальший розвиток стосунків довіри та співпраці між сім'єю та командою програми Раннє Втручання.
3. Процедура запису повинна відображати нашу привітність та повагу до батьків, відкритість та уважність до проблем та потреб сім'ї, наше бажання підтримати та допомогти.
4. Реєстратор повинен уважно вислухати батьків, не перебиваючи дати можливість висловити свої потреби, причину звернення, відповісти на запитання. У разі якщо реєстратор не може дати відповіді на запитання, він просить до телефону когось із фахівців, хто б міг дати більш вичерпну відповідь на питання батьків.
5. Ввічливість, яка проявлятиметься у таких простих фразах, як “центр Джерело, добрий день”, “Приходьте, ми вас чекаємо”, і в усьому стилі розмови є безумовною умовою процесу запису.
6. Оскільки для багатьох батьків звернення по телефону може бути доволі емоційним процесом і супроводжуватись такими емоціями, як страх, недовіра, смуток, сором та інші, реєстратор має бути уважним до цих почуттів і відповідно вести розмову.
7. Для допомоги та підтримки реєстратора у цьому нелегкому завданні з-поміж членів команди йому призначається супервізор.
8. Дані отримані в процесі розмови заносяться реєстратором у зошит попереднього запису відповідно граф реєстраційного листка.
9. Зошит попереднього запису зберігається в реєстратурі. Інформація фахівцю, який проводить прийом, подається на окремому бланку в день призначених консультацій.
10. В кінці розмови батькам необхідно вказати:
  - Точну адресу центру та при потребі розповісти як доїхати до центру
  - Точну годину консультації
  - Про необхідність вчасного приходу на консультацію
  - Про необхідність телефонічного попередження в разі запізнення чи неможливості приїзду
  - Попросити взяти медичну картку дитини, дані про попередні обстеження та пройдені курси лікування
  - Попередити про імовірну тривалість консультацій та необхідність при потребі взяти для дитини харчування
11. Поточний запис до фахівців здійснюється реєстратором або самими ж фахівцями при відвідуванні сім'єю центру або по телефону за узгодженням з фахівцями.

СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. Забезпечення сімейно-центрованого підходу.
2. Добра організація послуг.
3. Раннє поступлення дітей на програму.
4. Висока професійна якість послуг.
5. Якісна командна співпраця.
6. Забезпечення швидкої, комплексної діагностики.
7. Постійна праця над розвитком програми та її працівників.
8. Співпраця з громадою над розвитком мережі послуг для сімей дітей з особливими потребами.
9. Забезпечення “передачі” сім’ї по завершенню її участі у програмі.
10. Забезпечення науково-методичної діяльності програми.

СТАТИСТИЧНІ СТАНДАРТИ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. Орієнтовна кількість дітей на програмі за рік – 125.
2. Орієнтовна тривалість перебування однієї дитини на програмі – 6 міс. В залежності від потреб дитини цей термін може скорочуватись або продовжуватись. В останньому випадку інтенсивність послуг програми для даної дитини зменшуватиметься і програма носитиме більш підтримуючий, аніж кризисний характер.
3. Тривалість діагностичного періоду для однієї дитини та її сім'ї – від одного до трьох тижнів.
4. На проведення обстеження кожному фахівцю відводиться наступний час:
  - 1 год. – для реабілітолога, логопеда, лікаря
  - 2 год. – для психолога
  - до 3 год. – для соціального педагога
5. Тривалість одного заняття/консультації є стандартною для всіх фахівців – до 1 год.
6. Частота занять для фахівців наступна:
  - Реабілітог – в середньому 1 раз в тиждень. Мінімально – 1 раз в місяць, максимально – 2-3 рази в тиждень.
  - Логопед – 1 раз в тиждень
  - Педагог-музикотерапевт – від одного до двох разів у тиждень
  - Соціальний педагог – від одного до двох разів у тиждень
  - Психолог – від одного до двох разів у тиждень
7. Хто з фахівців буде працювати з даною дитиною та сім'єю, тривалість та інтенсивність праці у кожному окремому випадку визначатиметься індивідуально на командних зборах програми і залежатиме від нозології, вираженості порушень розвитку дитини, ситуації в сім'ї, ефективності праці, темпу та характеру досягнених змін.

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. Професійний розвиток фахівців.
2. Розвиток командної співпраці.
3. Вдосконалення організації послуг.
4. Праця над інформуванням громади та забезпеченням раннього поступлення дітей на програму.
5. Праця на розвиток співпраці з партнерами та розвиток мережі послуг для сімей дітей з особливими потребами. Забезпечення “передачі” сім’ї по завершенню її участі у програмі.
6. Наукова, методична та навчальна діяльність.
7. Зовнішньополітична діяльність: праця над зміною суспільної свідомості та розвитку загальносуспільних реформ щодо людей з особливими потребами.

ПРИНЦИПИ КОМАНДНОЇ СПІВПРАЦІ В ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. В основі роботи програми Раннє Втручання лежить командна форма праці.
2. До команди на рівних правах входять усі працівники програми.
3. Така особливість роботи вимагає від фахівців не тільки виконання своїх посадових обов'язків відповідно до професії, але ж у рівній мірі – командних зобов'язань.
4. Ефективність роботи програми напряму залежить від якості командної співпраці, а тому від кожного фахівця вимагається глибоке усвідомлення того, що він відповідає не тільки за свою ділянку праці, але й за успіх усієї програми.
5. Успішна робота в команді вимагає від кожного її члена певних людських рис, без яких така форма роботи є неможливою, і відповідно наявність чи відсутність цих рис є важливим фактором при розгляді кандидатів до праці в програмі.
6. У першу чергу від кожного члена команди вимагається з повагою ставитися до інших членів команди. Такі форми поведінки, як осудження та обмовляння інших членів, нешанобливе до них ставлення роблять неможливими командну роботу, руйнують атмосферу довіри.
7. Від кожного члена команди очікується його активна участь у роботі команди в усіх її формах – від активної участі в спільних зборах, дискусіях, сумлінного виконання власних обов'язків до активного волонтерства у вирішенні щоденних проблем та потреб у роботі програми.
8. Успіх командної праці неможливий без відповідального ставлення до своїх обов'язків кожного її члена, вчасного та належного виконання прийнятих на себе зобов'язань.
9. Спільна діяльність вимагає від кожного вміння слухати та розуміти один одного. Це вміння передбачає не тільки наявність елементарної культури слухання (такої як не перебивати, не вести паралельних розмов чи займатись сторонніми справами, коли хтось інший говорить), але й відкритість до думок та ідей відмінних від власних, вміння бачити ситуацію з інших точок зору, толерантність.
10. Командна діяльність вимагає також від кожного її члена розвитку навичок участі у зборах команди, спільних обговореннях. Це включає в себе вміння ясно висловлювати власні думки та пропозиції, дотримуватись регламенту та порядку денного зустрічі, конструктивно вести дискусію, дбати про те, щоб кожен член зміг висловитись.
11. Кожен член команди несе відповідальність за психологічну атмосферу, яка існує між працівниками програми, і повинен усіляко сприяти, щоб вона була повною довіри, приязні та взаємопідтримки.
12. Розвиток програми є неможливий, якщо члени команди не будуть давати один одному зворотню інформацію щодо праці та дій кожного.
13. Така зворотня інформація може бути позитивною та вказувати на сильні сторони роботи і у такий спосіб додавати наснаги. Але може і повинна бути критичною, щоб допомогти фахівцю покращити свою працю, виправити допущені помилки.
14. Висловлення критичних зауважень повинно відбуватися у коректній формі, без осудження чи приниження. Таке відкрите спілкування є вкрай важливим, оскільки без нього в команді швидко наростатимуть образи, недовіра, осудження і врешті це може

привести до розпаду команди та падіння якості роботи програми.

15. Уміння робити коректно зауваження іншим повинно також супроводжуватись і умінням самому приймати конструктивну критику, визнавати власні помилки, відкритістю до навчання та прийняття зауважень інших.
16. Для повноцінної роботи в команді кожному її члену є вкрай важливо брати участь у спільних зборах, семінарах. Важливо є поважати час інших людей, вчасно приходити на збори та брати в них активну та продуктивну участь.
17. Усі важливі рішення, які стосуються діяльності програми, повинні прийматися лише на загальних зборах команди і бажано лише досягненням консенсусу.
18. При появі проблем та конфліктів у роботі команди її члени повинні відкрито представляти ці ситуації та спільно шукати їх вирішення. Приховування чи ігнорування конфліктів вестиме лише до їх розростання та деструктивного впливу на роботу команди та програми.
19. Однією з найважливіших функцій команди є емоційна підтримка кожного її члена. Це обов'язок кожного. Під час спільних же зустрічей команди якийсь час завжди віддаватиметься на можливість кожному висловити свої пережиття пов'язані з працею в програмі – іншим же вислухати і підтримати.
20. Як і підтримувати один одного у труднощах, команда покликана і спільно переживати радощі та успіхи. Тому по завершенню кожного з етапів розвитку програми та спільному аналізі здобутків та нових завдань члени команди покликанні спільно святкувати успіхи програми, відзначити та подякувати кожному за його внесок.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА КОМАНДИ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

Склад команди фахівців програми Раннє Втручання:

- 1.Реєстратор
- 2.Психолог
- 3.Реабілітолог
- 4.Логопед
- 5.Соціальний педагог/сімейний психотерапевт
- 6.Педагог-музикотерапевт
- 7.Соціальний працівник
- 8.Медсестра патронажна/координатор програми “Батьки для батьків”
- 9.Педіатр
- 10.Дитячий психіатр
- 11.Дитячий невролог

Команда фахівців програми зустрічається один раз в тиждень для обговорення сімей, яким надає послуги програма, затвердження плану праці для кожної сім'ї та дитини, узгодження командної співпраці. Один раз у місяць команда має методичний день присвячений методичним основам праці програми. Щонайменше один раз у рік команда має навчальний семінар тривалістю до одного тижня. Окрім своїх функцій у праці з дітьми та сім'ями, фахівці програми можуть мати також адміністративні та методичні функції і відповідно утворювати координаційну та методичну раду програми. Координаційна рада зустрічається щотижня для обговорення поточних аспектів роботи програми та планування праці. Методична рада зустрічається 1 раз на місяць з метою обговорення якості послуг програми та планування методичної, навчальної та наукової діяльності програми.

Склад координаційної ради програми:

1. Керівник програми
2. Координатор послуг програми
3. Менеджер програми
4. Координатор програми “Сім'я”
5. Координатор навчальної, наукової та методичної діяльності програми

Склад методичної ради програми:

1. Керівник програми
2. Супервізор блоку фізичної реабілітації
3. Супервізор блоку психосоціальної допомоги
4. Координатор навчальної, наукової та методичної діяльності програми

ПОЛІТИКА ЩОДО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ПРОГРАМИ РАННЄ ВТРУЧАННЯ

1. Одним з постійних та найбільш важливих пріоритетів програми є дбати про професійний та особистісний зріст працівників програми.
2. В першу чергу відповідальність за власний зріст несе сам працівник.
3. Від нього очікується постійна праця над власним професійним вдосконаленням в усі доступні йому способи – через читання книжок, періодичних видань, інтернет-ресурси, відвідування семінарів, конференцій та ін.
4. Про працю над власним професійним зростом працівник щомісяця звітує супервізору, а раз на рік – керівнику програми.
5. При наявності фінансових потреб для забезпечення власного навчання працівник робить запит керівнику програми і при можливості за узгодженням з керівництвом центру йому можуть виділити певні кошти з бюджету програми.
6. Супервізори програми несуть відповідальність за забезпечення індивідуального супроводу працівників.
7. Супервізор зобов'язаний щомісяця мати зустріч з працівником, на якій обговорюється його професійна діяльність на протязі останнього місяця, визначаються успіхи та труднощі працівника, плануються пріоритети розвитку на наступний місяць.
8. Короткі висновки зустрічі супервізор записує в індивідуальну картку працівника.
9. При потребі супервізор може зустрічатись з працівником і більш часто, а також відвідувати його заняття, скликати консультаційні наради, запрошувати чи звертатись до зовнішніх консультантів, організовувати відеосупервізію та ін.
10. Щомісяця супервізори звітують керівнику програми про якість роботи фахівців та їх потреби щодо професійного зросту та спільно планують політику та заходи щодо розвитку працівників на наступний місяць.
11. З огляду на потреби фахівців керівник програми може робити запит щодо організації спеціалізованих семінарів, навчальних курсів, стажувань для працівників програми.
12. Один раз в рік керівник програми разом із супервізором фахівця проводять зустріч з працівником з метою аналізу його праці за останній рік. В ході цієї зустрічі аналізуються успіхи та труднощі фахівця як у професійній так і командній праці, його професійний зріст, вислуховуються його зауваження та побажання, визначаються пріоритети на наступний рік.
13. Висновки цієї зустрічі заносяться у індивідуальну картку працівника.
14. Один раз в рік на зборах команди визначається політика розвитку працівників та плануються заходи на наступний рік. Ця політика затверджується в керівництва центру і враховується при плануванні бюджету на наступний рік.

ПРОЦЕДУРА ПРИЙОМУ НА РОБОТУ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОГРАМІ РАННЄ ВТРУЧАННЯ.

Мета:

через прозору, справедливу, відкриту процедуру прийому на роботу забезпечити програму Раннє Втручання відповідними як по професійних, так і по людській якостях працівниками

Процес:

- Прийом на роботу здійснюється на основі відкритого конкурсу.
- Координатор програми у співпраці з командою розробляє необхідні вимоги до фахових та людських якостей відповідного працівника.
- Координатор програми проводить попередню співбесіду з кандидатами, в процесі якої знайомить їх з суттю програми, вимогами щодо відповідного працівника, його посадовими обов'язками та умовами праці. У разі прийняття кандидатом відповідних умов та відсутності вираженої невідповідності кандидата вищезгаданим вимогам, особа кандидата подається координатором програми на розгляд комісії по прийому.
- Комісія по прийому у складі директора центру, його заступника, координатора програми та представників від команди Раннього Втручання проводить співбесіду з кандидатами і відбирає необхідну особу.
- Відбір проводиться на основі наступних критеріїв: людські якості, професійний рівень, досвід праці (зокрема з людьми з особливими потребами) та інших відповідно до особливостей вакантної посади.
- При потребі комісія може просити кандидатів представити рекомендації з місця попередньої праці, навчання та ін. Комісія може також самостійно звернутися за рекомендацією щодо кандидата до довірених осіб, які знають його впродовж довшого часу.
- Вибраний комісією кандидат приймається на роботу. Спершу він проходить період орієнтації тривалістю від одного до двох тижнів і йому призначається супервізор з поміж досвідчених членів команди.
- Призначення орієнтаційного періоду полягає у детальному ознайомленні працівника з особливостями роботи програми, її загальною філософією, процедурою та політикою діяльності, особливостями роботи кожного члена команди, посадовими обов'язками, етичними основами праці (детальніше - див. додаток №1). Відповідальність за проведення орієнтаційного періоду лежить на супервізорі.
- Оскільки на основі співбесіди визначити придатність кандидата до даної праці є досить важко після вибору комісії особа приймається на роботу по строковій угоді на випробувальний термін - 9 місяців.
- В кінці випробувального терміну координатор програми та супервізор проводять розмову з працівником, в процесі якої обговорюють його працю на даній посаді та труднощі та побажання щодо її покращення. В разі неспроможності справитися з посадовими обов'язками контракт з працівником може бути перервано.
- По закінченню випробувального терміну комісія повторно розглядає особу кандидата та приймає рішення щодо його прийому на працю на постійно, чи розірвання контракту з працівником.
- Відповідальність за відповідність процесу прийому на роботу працівників програми Раннє Втручання даному положенню лежить на координаторі програми.

Додаток №1

Програма орієнтаційного періоду для працівників програми Раннє Втручання.

№	Зміст	К-ть годин	Література до опрацювання	Відповідальний	Час
1	Загальна філософія програми Раннє Втручання	1 год.	Опис програми Раннє Втручання	координатор програми	
2	Процедура і політика діяльності програми	1 год.	Положення про процедуру і політику діяльності програми	супервізор	
3	Етичний кодекс діяльності працівника	1 год.	Положення про загальну педагогічну філософію НРЦ "Джерело". Фільм "Дорога серця"	супервізор	
4	Основи праці з сім'єю, де є неповносправна дитина	2 год.	книжка Дорога любові. Етичні основи праці з сім'єю.	Призначена супервізором особа	
5	Основні категорії дітей, яким надає послуги програма Раннє Втручання	2 год.	Література по педіатрії, неврології, психіатрії.	лікар	
6	Знайомство з членами команди, ознайомлення з їх посадовими обов'язками, характером їх праці	6 год.	Рекомендована фахівцями література	супервізор	
7	Основи співпраці в команді	1 год.		супервізор	
8	Обговорення власних посадових обов'язків, характеру та методів праці. Інструктаж по техніці безпеки та правилам внутрішнього розпорядку	2 год.		супервізор	
9	Історія центру Джерело	2 год.	відео та фото архів центру	призначена супервізором особа	
10	Соціальне становище людей з особливими потребами в Україні. Зовнішньополітичні цілі діяльності програми.	3 год.	Фільм "Всі діти такі самі"	призначена супервізором особа	
11	Стажування в групах з дітьми з особливими потребами на базі НРЦ "Джерело" на вул. Шафарика	8 год.		супервізор та призначені ним особи	
12	Відвідування клубу батьків	2 год.		координатор клубу батьків	
13	Обговорення власного досвіду спілкування з дітьми з особливими потребами та їх сім'ями.	2 год.		супервізор	
14	Визначення плану професійного розвитку та узгодження процесу супервізії під час випробувального терміну.	1 год.		супервізор	

ПРАВИЛА ВНУТРІШНЬОГО РОЗПОРЯДКУ

ПРАВИЛО ПЕРШЕ: ДИСЦИПЛІНА РОБОЧОГО ЧАСУ.

Кожен працівник зобов'язаний працювати згідно зі встановленим графіком робочого часу. Він зобов'язаний вчасно приходити на роботу, вчасно розпочинати призначені консультації, вчасно приходити на наради, обговорення, вчасно виконувати дані йому доручення та завдання та ін. Запізнення трактуються як ознака неповаги до інших членів команди чи пацієнтів, які змушені чекати і гаяти свій час. Три запізнення без поважної причини є приводом до винесення працівнику догани. Робочий час працівник зобов'язаний використовувати лише згідно своїх посадових обов'язків, інше використання робочого часу дозволяється лише за узгодженням з керівником програми. Кожен день працівнику дозволяється мати півгодинну обідню перерву. У випадку, якщо працівник з поважної причини вимушений пропустити чи скоротити робочий день, він повинен завчасно попередити керівника програми та координатора послуг, щоб уможливити зміну в графіку та при необхідності забезпечити заміну.

ПРАВИЛО ДРУГЕ: ЕКОНОМІЯ РЕСУРСІВ ПРОГРАМИ.

Кожен працівник програми зобов'язаний економно ставитися до використання електроенергії та системи центрального опалення, не залишати без потреби ввімкнутим світло чи електроприлади. В сезон опалення по закінченню робочого дня працівник зобов'язаний виставити мінімальний рівень опалення в батареях системи опалення, в кабінетах, якими він користувався. З такою ж заощадливістю та бережливістю працівник зобов'язаний ставитись до усіх інших ресурсів програми: обладнання, меблів, приладів та ін. Працівники повинні також бути свідомими можливості крадіжок та пограбування, а тому не забувати зачиняти вікна та двері, не залишати без нагляду чи в легкодоступних місцях цінні речі та ін.

ПРАВИЛО ТРЕТЄ: ДОТРИМАННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ.

Кожен працівник при прийомі на роботу повинен ознайомитися з правилами протипожежної безпеки і суворо їх дотримуватись. Він також повинен пройти інструктаж по забезпеченню безпеки праці при роботі з дітьми, ознайомитись з правилами надання першої допомоги дитині у випадку аспірації стороннього тіла, судом, зупинки дихання, травми. На своєму робочому місці кожен працівник зобов'язаний слідкувати за забезпеченням безпечного для дитини середовища, щоб унеможливити падіння на дитину обладнання чи меблів, доступ дитини до дрібних предметів, які б вона могла брати до рота, доступ до електрообладнання. Працівник не має права покидати без нагляду маленьких дітей, якщо це може загрожувати їх безпеці. Працівник зобов'язаний слідкувати за дотриманням чистоти та санітарно-епідемічних норм для профілактики поширення інфекційних захворювань. Працівник повинен також вчасно проходити профілактичні медичні огляди, які повинні бути відображені у його санітарній книжці. За вчасність проходження медичних оглядів відповідає медична сестра програми.

ПРАВИЛО ЧЕТВЕРТЕ: РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ КАБІНЕТІВ ТА ОБЛАДНАННЯ.

Консультаційні кабінети програми Раннє Втручання можуть використовуватися лише для роботи з дітьми та сім'ями. Кабінети не є закріплені за окремими працівниками, а лише за призначенням і порядок їх використання обумовлюється на зборах команди зі складанням відповідного графіку і має відповідно дотримуватись усіма працівниками. Консультаційні кабінети не можуть використовуватися для роздягання, збереження особистих речей, перекуски, методичної праці - для цього є кімната персоналу. Остання крім вищезгаданих функцій є також місцем знаходження бібліотеки та праці на комп'ютері. У кімнаті персоналу за працівниками є також закріплені їх робочі столи, призначені для методичної праці та праці з документацією. Порядок використання кімнати персоналу передбачається встановленими на зборах команди правилами. Для нарад використовується семінарська кімната. Вона може також використовуватися для зустрічей батьків,

проведення семінарів, презентацій та ін. Для прийому батьків та гостей призначена кімната-почекальня з гардеробом. Працівники не мають своїх власних ключів до кабінетів - останні вони отримують і здають реєстратору, розписуючись при цьому у відповідному зошиті. Як виняток при праці у вечірній час чи у вихідні дні реєстратор може видавати дублікат ключів від кабінетів працівникам, які зобов'язані повернути його зранку наступного робочого дня. Обладнання кабінетів повинне використовуватися лише за призначенням, його не можна випозичати з центру батькам чи працівникам - лише у виняткових випадках за дозволом керівника програми. На зборах команди працівники повинні узгоджувати між собою процес використання обладнання та при потребі передавати його з одного кабінету в інший за узгодженням з керівником програми.

ПРАВИЛО П'ЯТЕ: БЕРЕГТИ ГІДНІСТЬ ПРОГРАМИ.

Кожен працівник у своїй діяльності повинен керуватися етичним кодексом програми щодо роботи з батьками, дитиною та співпраці у команді. Порушення принципів цього кодексу є вагомим дисциплінарним порушенням, що може вести за собою звільнення працівника. Оскільки НРЦ "Джерело" є благодійною установою, усі послуги програми надаються безкоштовно і працівник не може приймати від батьків жодної грошової винагороди. При бажанні батьків він може пропонувати їм зробити благодійну пожертву на центр, але пожертва ця мусить нести виключно добровільний характер і не бути передумовою отримання сім'єю та дитиною послуг центру. Працівникам не дозволено вживати на робочому місці алкогольних напоїв. Працівники зобов'язані строго дотримуватись принципу конфіденційності щодо інформації про сім'ї та дітей, що користають з послуг програми. Працівники не повинні також розголошувати іншої інформації, яка призначена лише для внутрішньо командного користування, рівно ж як і конфліктів та суперечливих питань, які повинні бути вирішені на внутрішньо командному рівні і розголос яких може зашкодити престижу програми чи окремих її працівників.

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ФІЛОСОФІЯ НРЦ “ДЖЕРЕЛО”

Діяльність Навчально-реабілітаційного центру “Джерело” базується на нашій вірі в те, що кожна неповносправна дитина є повноцінною Людиною, яка має такі ж самі права, які надаються усім людям, передусім право бути любленою, визнаною і шанованою як особистість, зі своїми неповторними талантами і здібностями.

Тому найпершою засадою нашого ставлення до дітей є **повага**, в основі якої лежить визнання людської гідності неповносправної дитини та її рівноцінності. Така повага вимагає визнання і пошани особистості дитини, її думок, побажань, права власного вибору, її самостійності. Така повага є життєво необхідною для здорового розвитку особистості дитини та формування в неї відчуття власної гідності, вартості, позитивного образу себе.

Реально оцінюючи обмеження неповносправних дітей, ми також віримо, що кожна дитина має свої здібності і таланти, які вона покликана розвивати і дарувати іншим. А тому другою засадою нашого ставлення до дітей є **віра** в них, в те, що кожна дитина несе в собі дари, які є потрібні іншим, які можуть зробити цей світ гарнішим. З цієї віри випливає наша праця для того, щоб допомогти дитині усебічно розвиватися, розвивати себе, свої можливості і дарувати себе іншим. Ми надіємось, що наша віра в дітей передасться їм та сприятиме формуванню в них відчуття вартості свого життя та своєї потребності у цьому світі.

Наша праця з дітьми базується на потребі **розуміння** кожної дитини, її індивідуальних особливостей, потреб, можливостей та обмежень. Без такого індивідуального розуміння кожної дитини є неможлива будь-яка реальна праця у напрямку сприяння розвитку дитини. Таке розуміння може бути досягнене лише спільними зусиллями усіх працівників, що займаються з дитиною, у тісній співпраці з сім'єю дитини.

Виходячи з усього вищесказаного, рушійною силою, що мотивує нас у нашій праці, є **турбота** про кожну неповносправну дитину, про те, щоб зрозуміти її і допомогти їй розвиватися, розкривати себе і віднаходити своє місце у цьому світі.

Розуміючи визначальну роль батьків у житті та розвитку дитини, центр закладає в основу своєї діяльності тісну співпрацю з сім'ями для взаємної підтримки, допомоги та об'єднання зусиль у розумінні і турботі про кожну нашу дитину.

Ми також надіємось, що нашими спільними зусиллями філософія нашого ставлення до неповносправних дітей виходитиме за стіни нашого центру і мінятиме суспільні погляди та стереотипи у світі, що довкола нас.